

Terorismus pro příští století

Svět není ani zdaleka bezpečným místem. A nejedná se jen o tradiční ozbrojené konflikty. Probíhá nekontrolované rozšiřování (proliferation) jaderných i dalších zbraní hromadného ničení, právě tak jako prostředků, které je mohou dopravit na cíl. Získávají je jak diktátorské státy, tak blíže neurčené ilegálně působící skupiny. Během několika let budou státy, jakými jsou Irák, Írán či Severní Korea, schopny bez varování zasáhnout svými zbraněmi jakékoli místo na zeměkouli. Proti těmto útokům je prakticky bez obrany i taková mocnost, jakou jsou Spojené státy. Americká zpravodajská služba sice tvrdí, že dokáže zjistit vývoj řízených střel dlouhého doletu s tříletým předstihem, ale jen si vzpomeňme, jak selhala v případě dvou indických jaderných pokusů. Možné kombinace diktátorské státy - teroristé, ZNH - teroristé by neměla nechat nikoho klidným.

Bombové útoky na americká velvyslanectví v Nairobi a Dar es-Salaamu zabily více než 250 osob, dvanáct z nich byly Američané. Dalších 5000 osob bylo zraněno. Byly naplánovány tak, aby co nejvíce zranily Ameriku a Američany. Trochu paradoxním výsledkem bylo, že byli zabiti převážně Afričané.

Tyto bombové útoky vypadají na první pohled jako tradiční, konvenční teroristické útoky. Především proto, že bomby obsahovaly velké množství trhavin, a ne malá množství smrtící látky ze zkuševky. Takové látky vlastně nebyly ani nutné, protože Afrika je jedno z mála míst na světě, kde mohou teroristé bez větších problémů přecházet špatně střežené hranice, kde mohou žít bez obav před pátráním a v klidu rozmístit velké množství výbušnin uprostřed města.

Podle bezpečnostních odborníků jsou tyto africké masakry, stejně tak jako použití biologických či otravných plynů, pouze předzvěstí nastupujícího, tzv. nového terorismu, který je mnohem nebezpečnější než byly únosy a pumové výbuchy v minulých letech. Jedná se zde o násilí, které nemá žádný vztah k dlouhodobým cílům, a je naprosto nemilosrdné, co se týče krátkodobých záměrů.

Útok pro útok

O teroristech se obvykle říká, že „chtějí, aby co nejvíce lidí přihlíželo, a ne aby jich bylo co nejvíce mrtvých“. Taková charakteristika pro nový druh teroristů neplatí. Jejich nejvyšším cílem je samotné ničení, ničení pro ničení. Starý terorismus chtěl měnit svět (ať už jakkoli pošetilým způsobem), dnes se teroristé domnívají, že svět spasit nelze. Co ale mají tito noví teroristé společného jsou jakési „neurčité náboženské a chiliastické cíle, populistické protivládní postoje, daleko zasahující, nepředpokládaná konspirační spojení“ (Bruce Hoffman, americký odborník na politické násilí).

Pravicové bojůvky, chiliastické sekty v Japonsku a islámští fundamentalisté na Středním východě představují trend, který má jedno společné: fanatismus, jehož jediným programem je ničení a pomsta.

Starý terorismus hlásal myšlenku svržení kolonialismu, případně kapitalismu, chtěl na tyto cíle upozornit ve svých dlouhých prohlášeních. Měl dobře zorganizované tajné sítě a býval podporován radikálními vládami, které se ani netajily tím, že terorismus a gerilovou válku pokládají za druh zahraniční politiky, vedené „jinými prostředky“.

Ani starí teroristé neměli žádné zábrany, když pokládali bomby či unášeli letadla, ale stále byli omezováni snahou získat určitou politickou legitimitu: zabití příliš velkého množství nevinných lidí by je mohlo připravit o mnoho přirozených sympatizantů. V tomto smyslu jsou Rudé brigády (revolucionáři 70. let v Itálii) reprezentanty staré školy, a totéž platí o Hnutí pro osvobození Palestiny, Africkém národním kongresu a Irské republikánské armádě. Také celá řada vlád států, které jsou dnes váženými členy OSN, se dostala k moci jako „teroristé starého typu“.

Usnadněný nástup

Nový terorismus nemá jasný program a jeho stoupenci nemají žádný realistický plán na převzetí moci. Je to jen zmatený protest proti Západu, zvláště proti Americe, který je většinou následován zuřivými výpady proti kulturní a politické převaze „Velkého satana“. Jeho stoupenci jsou náboženská fanatici nebo odpůrci americké federální vlády, ať už žijí na území Spojených států, či v zahraničí. Nemají žádný důvod, proč by si měli klást nějaká omezení, jejich jediným cílem je způsobit nepříteli co nejvíce škod.

Výbuchy ve Světovém obchodním středisku v New Yorku v r. 1993 (pachatelé byli ze Středního východu) a v Oklahoma City v r. 1995 (americká ultrapravicová skupina) byly způsobeny fanatiky právě tohoto typu. Pokud mají noví islámští teroristé nějaká spojení na arabské vlády, jsou to spojení skrytá, pravděpodobně omezená jen na určité mocenské skupiny sponzorského státu.

Zhroutení Sovětského svazu připravilo o oficiální pomoc většinu mezinárodních revolucionářů. Do té doby si mohli být jisti přátelským přijetím Moskvě, východním Berlíně a Sofii. Podle oficiálních údajů americké vlády sice existuje sedm států, které i nadále podporují mezinárodní terorismus, nicméně aktivita několika z nich, včetně Kuby a Severní Koreje, v tomto směru značně poklesla.

Na druhé straně konec komunistického systému usnadnil vznik nových teroristických hnutí, působících bez podpory nějaké vlády: bývalý arzenál Varšavské smlouvy je volně na prodej. Na černém trhu lze koupit tuny semtexu a desetitisíce kalašnikovů.

Na scénu přicházejí ZHN

Jeden případ, kdy noví teroristé použili zbraně hromadného ničení se již stal: bylo to v květnu 1995, kdy členové sekty Óm šinrikjó, (Nejvyšší pravda), která vyznává jakýsi podivný konglomerát hinduismu, buddhismu, židovství a křesťanství, vypustili nervový plyn sarin v tokijském metru, který zabil 12 lidí a několik tisíc jich zranil. Útok se v podstatě nepovedl, protože jeho původním cílem bylo způsobit více obětí. Policie později zjistila, že sekta má zásoby sarinu, které by mohly zabít miliony lidí.

Její činnost byla umožněna několika skutečnostmi. Za prvé, Japonsko má policejní jednotky řízeny spíše lokálně, ne centrálně, za druhé z historických důvodů se japonské úřady obávají vměšování do vnitřních záležitostí náboženských sdružení, a za třetí

Japonsko představuje jedinou průmyslovou demokracii, kde může sekta jako je Óm šinrikjó shromáždit destruktivní materiál.

I když tato sekta díky své zvláštní víře, značnému bohatství a kontaktům s Ruskem vypadá spíše jako karikatura z nějakého špatného románu, v žádném případě bychom neměli brát na lehkou váhu výroky jejího zakladatele, napůl slepého bylinkáře a mystika Šóko Asahary, který se zapřísahá, že pomocí této látky „vyhladí velká města“.

Sekta má totiž příjmy řádově několik miliard dolarů a nakupuje na ruském trhu zbraně. Mezi tyto nákupy patří i helikoptéra vybavená rozprašovačem chemikálií. Sekta zaplatila ruským speciálním jednotkám za výcvik ve střelbě z pušek a raketometů. Její ideologie je podobná ideologiím ultrapravicových bojůvek: strach ze světového spiknutí židů, svobodných zednářů, finančníků, fascinace Hitlerem. Byla zakázána až v prosinci 1995, ale jsou dobré důvody se domnívat, že v skrytu působí dál.

Možnost přirozeného spojení mezi nekonvenčními zbraněmi a nekonvenčními teroristy existuje stále. Dříve či později vyznavači masového ničení mohou tyto zbraně získat a použít je.

V tomto ohledu se američtí bezpečnostní experti neobávají použití chemických nebo jaderných zbraní. Největší ohrožení podle nich představují biologické zbraně. Je sice pravda, že jak chemické, tak biologické zbraně jsou relativně snadno dostupné. Může je vyrobit v podstatě každý, kdo dosáhl příslušného vysokoškolského vzdělání. Usmrcení velkého množství lidí chemickými zbraněmi ale vyžaduje obrovské zásoby smrtící látky, a takové zásoby nelze shromáždit, aniž by to neupoutalo pozornost. Naproti tomu i nepatrné množství bojové biologické látky stačí k tomu, aby byly desetitisíce obětí.

Dalším rozdílem mezi chemickými a biologickými zbraněmi je problém jejich identifikace. Při zasazení chemických zbraní umírají oběti téměř okamžitě, ale účinky biologického útoku se mohou projevit až za několik dní, což ztěžuje přijetí ochranných opatření a vyvolává masovou hysterii mezi těmi, kteří se obávají dalšího zamoření.

I jaderné zbraně vzbuzují oprávněné obavy, ale alespoň v současné době není příliš pravděpodobné, že by se teroristům podařilo získat dostatečné množství plutonia či obohaceného uranu, aby mohli sestrojít atomovou bombu. Je to nepravděpodobné, ale ne nemožné. Generál Alexandr Lebed' sice vzbudil svého času velký rozruch vyhlášením, že v roce 1996 zmizelo asi sto jaderných minibomb, respektive „kufříkových bomb“, určených pro ruské speciální jednotky, ale tuto informaci jak Washington, tak Moskva okamžitě a velmi důrazně popřely.

Nenávist k USA

Na celém světě, od Kavkazu až po Srí Lanku, byly v civilních a etnických válkách použity všechny formy starého teroru, a používaly ho všechny strany: auta naložená bombami, masakry, únosy. Naproti tomu „nový teror“ je nástroj, který mohou použít relativně bezmocní a slabí proti příliš mocným, silným. Proto je velice pravděpodobné, že hlavním cílem nových teroristů budou především Spojené státy.

Rozdíl mezi oběma typy terorismu není hned patrný. Starý terorismus, který byl použit v ohromném měřítku např. v alžírské vyhlazovací válce, pronikl až do Evropy ve formě nerozlišujících teroristických operací „nového typu“. Právě strach z těchto teroristických útoků spojil policii pěti evropských zemí, které provedly během posledního světového

poháru rozsáhlý koordinovaný zásah proti islámským organizacím. Ovšem nejpřitažlivějším cílem pro teroristy zůstává americký kontinent, jehož prosperita, sebedůvěra a otevřenost je stálou výzvou pro frustrované fanatiky všeho druhu.

Nový terorismus bude pro příští historiky pravděpodobně i jedním z prvků, které budou charakterizovat období prezidenta Clintona. Několik týdnů poté, co se ujal svého úřadu v r. 1993, byla země otřesena do té doby největším teroristickým činem, který byl inspirován ze zahraničí. Bomba pod Světovým obchodním centrem v New Yorku si vyžádala šest životů, ale podle vyšetřovatelů byla akce plánována takovým způsobem, aby se jedna věž zřítila na druhou, a tak způsobila smrt až 250 000 lidí.

Během následujících dvou let Clintonova administrativa věnovala zvýšenou pozornost teroristům, u kterých se dalo předpokládat, že by mohli použít nekonvenční zbraně: jaderné, chemické a biologické, balistické střely a - což bylo možná zvláště důležité - všem, kteří měli možnost vyvolat prostřednictvím „kybernetické války“ chaos.

Idea nahradit zasazení atomových zbraní a masové použití otravných látek kybernetickou válkou není tak neznámá. Nepřátelé Ameriky dávno hledají její Achillovu patu - způsob, jak zasáhnout nejcitlivější místa země, jejíž převaha v téměř každém druhu zbraní je tak velká, že nemá smysl s ní bojovat. Počítačové viry totiž mohou, právě tak jako biologický útok, ohrozit fungování americké vlády a ekonomiky.

Nečekat až teroristé zaútočí

I když celkové vládní výdaje na boj s terorismem ve Spojených státech za poslední tři roky vzrostly z pěti miliard dolarů na sedm, stěží se mohou porovnávat s 260miliardovým rozpočtem na armádu. Nejvíce prostředků získal Federální vyšetřovací úřad FBI, jehož roční rozpočet za posledních pět let vzrostl o tři miliardy dolarů.

Přípravy na možná ohrožení přímo na americkém území ale narážejí na právní a ústavní omezení: použití pravidelných vojenských jednotek v domácích operacích je zakázáno zákonem. V Pentagonu se jeden čas uvažovalo o zřízení funkce vrchního velitele pro vlastní americké území, ale od plánu bylo - vzhledem k jeho politické citlivosti - posléze upuštěno.

Před deseti lety přineslo Ronaldu Reaganovi velkou podporu veřejnosti, když vyhlásil boj s terorismem, zejména s terorismem, který byl sponzorován státy Středního východu. Tento boj se tehdy prakticky změnil v národní křížácké tažení.

Dnes je vnitropolitický efekt boje s terorismem sporný. Současní představitelé se o tuto problematiku zajímají pouze tehdy, když dojde k nějakému útoku. A tak jen díky značnému štěstí a chybám protivníka zatím nedošlo k nějaké rozsáhlé katastrofě (jako např. ve Světovém obchodním středisku).

V květnu 1998 prezident Clinton určil svého poradce Richarda Clarka, aby koordinoval činnost 40 vládních úřadů a institucí - od Pentagonu až po střediska pro prevenci infekčních chorob - které mohou přijít do styku s účinky nekonvenčních zbraní. Do roku 2000 má být pod jeho vedením vypracován plán ochrany amerických počítačových sítí, spojujících banky, telekomunikace ap. Je urychlována příprava přecentralizovaného veřejného zdravotnictví na možnost náhlých hromadných otrav potravinami, které mohou propuknout v jednom jediném městě či státě.

Při návštěvě Vojenské námořní akademie v Annapolis vyslovil prezident Clinton varování: „Místo vylovení na pobřeží, mohou naši protivníci zahájit kybernetický útok na

důležité vojenské systémy a naši ekonomickou základnu, ... nebo mohou použít relativně jednoduché a levné zbraně hromadného ničení.“ Posluchače samozřejmě ujistil, že ať se stane cokoli, lodě a ponorky budou zapotřebí vždy.

Nicméně je-li pravdou to, co tvrdí americká administrativa, že nejrychleji rostoucí hrozbou příštího století jsou nekonvenční zbraně, je naprostá většina amerického vojenského arzenálu, tanků, letadel, v tomto případě prostě k ničemu.

Konvenční zbraně snad mohou být užitečné při potrestání států, které podporují terorismus, pokud je ovšem dokážeme spolehlivě identifikovat. Situace se totiž komplikuje tím, že noví teroristé mohou mít sponzory v několika zemích současně, které nemusí být jejich hostitelskými státy. Za bombovými útoky proti americkým cílům stojí například Úsám bin Ládín, bohatý muslim saúdského původu, který řídí operace z Afghánistánu, a tak nemůže být ze zodpovědnosti žádná vláda. Mimochodem za informace, které povedou k jeho zadržení, americké ministerstvo zahraničí slíbilo vyplátit pět milionů dolarů.

Základní pravidlo: neustupovat

Teroristé se svými útoky snaží zastrašit a destabilizovat společnost a systém. Atentátníci tak dávají najevo všem lidem, že se mají bát a zároveň působit na politiky, aby vyhověli jejich požadavkům. Strach z krvavých útoků může v budoucnu ztížit boj proti terorismu, a to nejen s muslimským. Může k nim dojít kdekoli na světě, může za nimi stát jakákoli skupina.

Podle specialisty na otázky terorismu Paula Wilkinsona ze skotské univerzity Svatého Ondřeje se pro omezení působnosti teroristů musí dodržovat několik základních principů:

- * nesmějí v žádném případě uniknout trestu na základě existujícího práva,
- * nesmí se s nimi uzavírat žádné dohody, které by jim snížily trest,
- * jejich stíhání a zatýkání musí být věnováno zvýšené úsilí,
- * musí být přijata tvrdá pravidla pro trestání států, které teroristům poskytují útočiště, výbušniny, finance a diplomatickou podporu.

Závěr

Fenomén terorismu nezná hranic. Boj proti němu vyžaduje důslednost, jednotnost a nekompromisnost. Jeho nejviditelnějším a nejdiskutovanějším druhem je dnes pouze *náboženský terorismus*, ale v blízké budoucnosti bude nutné čelit i jeho dalším formám: *ekoterorismu* (útoky ekologických radikálů např. na ropné plošiny), *informačnímu terorismu* (útoky proti počítačovým sítím, ať už vojenským nebo civilním, které řídí dodávky vody nebo elektřiny do měst nebo kontrolním věžím na letišti) či *zájmovému terorismu* (např. útoky katolických radikálů proti klinikám, kde se provádějí potraty).

Možné použití některé ze zbraní hromadného ničení a tzv. nový terorismus dávají uvedeným bezpečnostním ohrožením zcela novou dimenzi. Jsou brány v úvahu i při moderním obranném plánování západních armád a při vypracovávání nové strategické koncepce NATO, která by měla mj. připravit Alianci na boj biologickými a chemickými zbraněmi, a především na terorismus.

Podle „The New Terrorism“, Economist, August 1998